

Predatör dergilere dikkat

Attention to predatory journal

Mustafa Kürşat Şahin¹, Füsun Aysin Artıran İğde², Mustafa Fevzi Dikici³

Değerli Editör,

Ebubekir Razi'nin (865-925) "Bir kantar (44 okka) ilim bir okka edebe muhtaçtır", İbni Sina'nın (980-1037) "Beş okka ilmi olanım, hiç olmazsa bir okka da edebi olsa" sözlerine günümüzde de muhtaç olduğumuz bir gerçektir.⁽¹⁾ İyi hekim olmak için sadece tıbbi bilgi değil aynı zamanda tıbbi etiğe de önem verilmelidir. Bu nedenle ister mezuniyet öncesi tıp eğitiminde, isterse uzmanlık eğitiminde tıp etiği eğitimine yer verilmesi gerekmektedir. Uzmanlık eğitiminde özellikle tıbbi yayın etiği ile ilgili konular da yer almalıdır.

Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde ikinci bölüm "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı, Madde 4, Fıkra 1 ve 2'de bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemler; intihal, sahtecilik, çarpıtma, tekrar yayım, dilimleme, haksız yazarlık ve diğer etik ihlal türleri olarak ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bunlar yönetmelikte temel olarak aşağıdaki gibi açıklanmıştır:⁽²⁾

• **"İntihal:** Başkalarının özgün fikirlerini, metodlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen

¹⁾ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Yard. Doç. Dr., Samsun

²⁾ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Doç. Dr., Samsun

³⁾ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Prof. Dr., Samsun

Şahin M. K. ve ark. | Predatör dergilere dikkat

2017 © Yayın hakları Türkiye Aile Hekimleri Uzmanlık Derneği'ne (TAHUD) aittir. Medikal Akademi tarafından yayımlanmaktadır. Bu makalenin koşullu kullanım hakları Medikal Akademi ve TAHUD tarafından Creative Commons Attribution-NoCommercial-NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-NC-ND3.0) lisansı aracılığıyla bedelsiz sunulmaktadır.

Copyright © 2017 Turkish Association of Family Physicians (TAHUD). Published by Medikal Akademi, Istanbul.

This article is licensed by Medikal Akademi and TAHUD under the terms of Creative Commons Attribution-NoCommercial-NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-NC-ND3.0) License.

kendi eseri gibi göstermek”

• **“Sahtecilik:** Bilimsel araştırmalarda gerçekte var olmayan veya tahrif edilmiş verileri kullanmak”

• **“Çarpıtma:** Araştırma kayıtları veya elde edilen verileri tahrif etmek, araştırmada kullanılmayan cihaz veya materyalleri kullanılmış gibi göstermek, destek alınan kişi ve kuruluşların çıkarları doğrultusunda araştırma sonuçlarını tahrif etmek veya şekillendirmek”

• **“Tekrar yayım:** Mükerrer yayınlarını akademik atama ve yükselmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak”

• **“Dilimleme:** Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırıp birden fazla sayıda yayımlayarak bu yayınları akademik atama ve yükselmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak”

• **“Haksız yazarlık:** Aktif katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dâhil etmek veya olan kişileri dâhil etmemek, yazar sıralamasını gerekçesiz ve uygun olmayan bir biçimde değiştirmek, aktif katkısı olanların isimlerini sonraki baskılarda eserden çıkartmak, aktif katkısı olmadığı halde nüfuzunu kullanarak ismini yazarlar arasına dâhil ettirmek”

Doçentlik Sınav Yönetmeliğinde ise “İntihal ve disipline aykırı diğer fiillerin işlendiği iddiası” başlığı, Madde 7, Fıkra 1 ve 7 arasında bu durumda yapılması gerekenler açıklanmaktadır.⁽³⁾ Özellikle intihal vurgusu yapılan bu yönetmelik 6.10.2016 tarih ve 29849 sayılı değişiklikle yukarıdaki başlık “Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık” olarak değiştirilerek daha geniş kapsamlı bir hale getirilmiştir.⁽⁴⁾ Ama Yükseköğretim Kurulu yönergesinde tanımlanmayan yeni durumların doğduğu da bir gerçektir.

Son zamanlarda tıbbi yayın etiğinde şimdiye kadar tanımlanmış olumsuz olaylara ek yeni kavramlar “predatör dergiler, predatör yayıncılar, çalınan veya kopyalanan dergiler ve yanıltıcı ölçütler” eklenmeye başlanmıştır. Bu kavramlarda açık erişim dergiciliği sonrasında patlama yaşanmıştır. Predatör kelime anlamı olarak ‘kişisel kar veya kazanç için başkalarına zarar vermek, istismar etmeyi amaçlamak ya da eğiliminde olmak’⁽⁵⁾ olmasına rağmen genel kullanım-

da ‘yırtıcı, yağmacı, yanıltıcı’ olarak kullanılmaktadır.

Yırtıcı dergilerde 2010 yılında çıkan makale sayısı 53 bin iken, 2014 yılında bu sayı 420 bine çıkmıştır. Bu makalelerin ilgi alanına göre dağılımında birinci sırada 162 bin ile genel makaleler, 97 bin ile mühendislik makaleleri, 70 bin ile ise biyomedikal makaleler yer almaktadır.⁽⁶⁾ Bu yazıyla; bahsi geçen tehlike hakkında tüm araştırmacıların bilgi sahibi olmaları gerektiği, aksi takdirde bu oyunun bir parçası olabilecekleri düşünülerek, bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

Yırtıcı dergiler ve yayıncıların güncel listesini yayınlayan bir akademik kütüphaneci olan Jeffrey Beall “Yazar öder modelini istismar eden dergilerin bilimsel yayıncılığa zarar verdiğini ve bilim insanlarını etik olmayan davranışlara teşvik ettiğini” savunmaktadır.⁽⁷⁾ Bu nedenle 2008’den beri tanınmış ve düzenli güncellenen bir liste olan potansiyel, mümkün ya da muhtemel yırtıcı dergileri ve yayıncıları açtığı blog sayfası üzerinden liste olarak ifşa etmektedir. Bu liste Dünya genelinden “Beall’s List” olarak son derece ünlüdür.⁽⁸⁾

Jeffrey Beall 2008’de mailine gelen bir spam ile bu durumun farkına varmıştır. Mail ilk geldiğinde etkilenmiş ama sonrasında gelen maillerin hep spam kutusu olarak adlandırılan ilgisiz, aldatıcı ve bazen saldırgan olan iletileri engellemek için oluşturulmuş olan kutuya düşmesi, gelen davet maillerinin çok sayıda gramer hatası içermesi, yeni yayın hayatına başlamış olan bu dergilerin yayınlarını kendi dergilerine göndermesini ve dergilerinin yayın kurullarına katılmasını istemeleri Jeffrey Beall’in şüphelenmesine neden olmuştur. Yaptığı incelemelerde dergilerin ve yayıncıların hakkında sunulan verilerin güvenilirlikten uzak olduğu kanaatine varmıştır.⁽⁷⁾

Özellikle elektronik ortamda olan yayıncılık, dergicilik baş döndürücü bir hızla değişim göstermektedir. Jeffrey Beall listesini olduğunca güncel tutmaya çalışmaktadır ama bunun hızına yetişebilmek her zaman mümkün değildir. Bu durumda bazen listenin güvenilirliğinin tartışılmasına neden olmaktadır. Listenin şahıs tarafından hazırlanması, kurumsal bir kimlikle yapılmıyor olması gibi bazı nedenler de bu tartışmayı desteklemektedir. Jeffrey Beall’in yaptığı

iş nedeniyle yırtıcı yayıncılar tarafından tehdit edildiği belirtilmektedir. Nitekim (bu yazının revizyon dönemi içinde) Jeffrey Beall'in 2016 sonunda web sitesinde yayınladığı yırtıcı dergiler ve yayıncılar listesi bir neden belirtilmeden kaldırmıştır.⁽⁹⁾ Bu nedenle sadece bu ve benzeri listelere bağlı kalmak da doğru değildir. Araştırmacının dergileri ve yayıncıları eleştirel bir gözle değerlendirmesi doğruya ulaşmak için daha uygun olacaktır. Eğer araştırmacı net bir karar veremiyorsa tecrübeli araştırmacılardan danışmanlık alması faydalı olacaktır.

Bu dergilerin ve yayıncıların yaptığı "yırtıcılık" bilimsel etiğe aykırılığın yeni bir türü olmaya başlamış olup, yaptıkları tüm bu işler şeffaflıktan yoksundur. Özellikle deneyimsiz olan genç araştırmacıları kandırmayı hedeflemektedirler. Yırtıcı yayıncılar, gerçek yayıncıların web sitelerine benzer sayfalar açarlar ve düşük kalitede, tartışmaya açık yazıları kabul ederler. Makaleler dil bilgisi açısından son derece kötü özelliktedir. Genellikle daha önce yayınlanan sayılardaki yazıların çok rahatlıkla farkına varılabilecek majör hataları bulunmaktadır. Yazıları genellikle kabul ettikten sonra, daha önce hiç bahsetmedikleri ya da herhangi bir yerde bildirmedikleri yüksek miktarlarda para isterler. Birçoğu açıklamalarda merkez olarak ABD, Kanada, Avustralya, İngiltere gibi adresleri belirtse de gerçekte Pakistan, Hindistan ve Nijerya gibi yerlerde yerleşmektedirler.

Dergi adlarında genellikle "International, European, World, Global, American" gibi gösterişli eklerin olması başka bir aldatıcı durumdur.⁽⁷⁾ Dergilerin isimleri eskiden var olup şu an kapanmış olan dergilerden seçilebilmektedir ya da çok bilinen bir derginin adına ufak eklemeler yapılarak araştırmacıları kandırabilmektedir. Adı çalınarak oluşturulan dergilere korsan dergiler denilmektedir.⁽⁸⁾ Yine yasal olmayan bir zeminde sadece insanları kandırarak para kazanma amacıyla oluşturulmuş bilimsel bir amacı olmayan dergilere sahte dergiler denilmektedir.

Aynı şekilde ISSN (Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası), e-ISSN veya etki faktörü gibi bilgiler açtıkları internet sayfalarında bulunabilir. Uluslararası ISSN Sistemi uyarınca ISSN alınmasını zorlayıcı bir düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca,

ISSN hukuki ya da telif hakları koruması da sağlamamaktadır.⁽¹⁰⁾ Her ISSN veya e-ISSN o derginin bilimsel gerçeklere ve etik kurallara uyduğunu göstermez. Bu nedenle bu konunun bir kez daha dikkatlice gözden geçirilmesi iyi olacaktır. Söz konusu dergiler çok sayıda daha önce adını hiç duymadığımız indekslere giriyor olabilir ya da girmediği çeşitli indekslerin görsellerini internet sayfasında bulundurarak sanki o indekslere girmiş algısı oluşturabilmektedir. İndeks konusu da iyi değerlendirilmesi gereken diğer bir noktadır. Yanıltıcı ölçütler olarak adlandırılan bu durum çok kafa karıştırıcı olabilmektedir.

Bu dergilerin editörleri genellikle konusunda uzman kişiler değildir ya da konusunda uzman kişilere ad olarak benzer kişilerden oluşmaktadır. Söz konusu dergilerin yayın kurulu da benzer şekilde konusunun önde gelen kişilerinden oluşmamaktadır ya da genellikle adı ilgili alanda duyulmuş araştırmacıların ismi ise habersiz olarak eklenmektedir. Bu tip yayıncıların bir anda çok sayıdaki dergisinde (uzmanlık alanınız dışında) hakem veya editör olmanız mümkündür. Yazıların gönderilme, kabul ve yayınlanma tarihleri akıl almaz derecede hızlıdır. Bir gecede ortaya çıkan bu dergiler, yayıncılar aynı şekilde bir gecede yok olabilmektedir.

Igor Svab'ın European Journal of General Practice'deki yazısı, genç ve tecrübesiz bir araştırmacının başına gelenleri ortaya koymaktadır. Buna benzeyen birçok öykü literatür araştırılırsa bulunabilir ama sonuç genellikle aynı olmaktadır. Igor Svab'ın dediği gibi bu dersi almak biraz pahalı olmakta çünkü sadece paranız değil, aynı zamanda bir çalışmanız da harcanmış olmaktadır.⁽¹¹⁾ Bu nedenle Jeffrey Beall 'in dediği gibi "bilimsel okuryazarlık, yayıncılık dolandırıcılığını tanıma yeteneğini de içermelidir".⁽⁷⁾

Potansiyel, mümkün ya da muhtemel yırtıcı dergilerin ve yayıncıların başlıca üç sıkıntı verici durumu vardır. Birincisi makale yazmaya çalışan genç akademisyenler bu yanılsa düşebilir ve hızlı yükselme heyecanı ile son derece sıkıntılı etik sorunlar yaşayabilirler, emekleri yaşadıkları bu olay ile paralarıyla birlikte boşa gidebilir. İkincisi saygın, adı ilgili akademik camiada bilinen kişilerin bu predatör dergilerin editörlük, yayın kurulu gibi alanlarında yer

almasıdır. Saygın otoriteye bu gibi dergilerden teklif gittiğinde, durumun farkına varmadan “nezaketen” kabul edebilir, ya da farklı olarak hiç haberi olmadan adı eklenebilir. Üçüncüsü ise kıdemli akademisyenlerin akademik kadro atamaları ile ilgili dosya değerlendirmesi yaparken başvuruların akademik özgeçmişlerini bu yönden de incelemesi gerekliliğidir. Aksi takdirde bilimsel yırtıcılık hızla yükselebileceği kanısına varan akademik bireylerin varlığına neden olunur ki bu son derece sıkıntılı bir sürecin başlangıcı olacaktır.

Son zamanlarda aile hekimliği ile ilgili bazı dergilerin benzer şekilde türüyor olması son derece

üzüntü vericidir. Bu nedenle aile hekimliğinin gelişmesi ve ilerlemesinde önemli yere sahip olan yayınların bu gerçekler doğrultusunda oluşturulması, değerlendirilmesi ve etik kurallara özen gösterilmesi disiplinimizi daha da değerli kılacaktır. Kongrelerde, yerel toplantılarda, aile hekimliği dergilerinde konuyla ilgili başlıkların olması farkındalığın oluşmasında faydalı olacaktır. Dernek ve aile hekimliği anabilim dallarının iş birliği ile aile hekimliği ile ilgili potansiyel yırtıcıların belirlenmesi ve eğitimler yapılması tecrübesiz araştırmacıların bu konuda deneyim kazanmalarını sağlayacaktır.

Kaynaklar

1. Ersoy N. Aile Hekimliğinde Etik Eğitimi. Erişim Adresi: http://tip.kocaeli.edu.tr/docs/ders_notlari/n_ersoy/Birinci_basamak_hekimliginde_etik_egitimi_gerekligi_orneklerle_kavramlar.doc Erişim tarihi: 31.10.2016
2. Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi. Erişim Adresi: http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/18187 Erişim tarihi: 31.10.2016
3. Doçentlik Sınav Yönetmeliği. Erişim Adresi: <http://www.uak.gov.tr/yonetmelikler/docentliksinav.pdf> Erişim tarihi: 31.10.2016
4. Doçentlik Sınav Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161006-7.htm> Erişim tarihi: 31.10.2016
5. Merriam-Webster Sözlüğü. Erişim adresi: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/predatory> Erişim tarihi: 31.10.2016
6. Shen C, Bjork BC. ‘Predatory’ open access: a longitudinal study of article volumes and market characteristics. BMC Med. 2015;13:230. PubMed PMID: 26423063.
7. Beall J. Predatory publishers are corrupting open access. Nature 2012 Sep 13;489(7415):179. PubMed PMID: 22972258.
8. Beall’s List: Potential, possible, or probable predatory scholarly open-access publishers. Erişim adresi: <https://scholarlyoa.com/publishers/> Erişim tarihi: 31.10.2016
9. Mimouni M, Braun E, Mimouni FB, Mimouni D, Blumenthal EZ. Beall’s List Removed: What Stands Between Us and Open Access Predators? Am J Med 2017;130(8):e371-e372.
10. ISSN (Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası). Erişim adresi: <http://www.kygm.gov.tr/TR,132555/issn-uluslararasi-standart-sureli-yayin-numarasi.html> Erişim tarihi: 31.10.2016
11. Svab I, Makivic I. Predators and hijackers in academic publishing. Eur J Gen Pract 2015;21(2):95-6. PubMed PMID: 26044339

Geliş tarihi: 31.10.2016

Kabul tarihi: 31.10.2017

Çevrimiçi yayın tarihi: 15.09.2017

Çıkar çatışması:

Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

İletişim adresi:

Yard. Doç. Dr. Mustafa Kürşat Şahin
e-posta: m.kursatsahin@yahoo.com